

BOM, (Karel) Emmanuel de, stadsbibliothecaris, prozaschrijver en journalist (Antwerpen 9 november 1868 - Kalmthout 14 april 1953).

Na middelbare studie te Antwerpen werd hij gemeente-ambtenaar (1886); van 1891 af als beambte werkzaam in het Antwerpse bibliotheekwezen; 1904-'11: onderbibliothecaris; 1911-'19 en 1926-'33: hoofdbibliothecaris van de Stadsbibliotheek. In 1940 was hij onderbestuurder en in 1941 bestuurder van de Koninklijke Vlaamse Academie voor Taal- en Letterkunde, waarvan hij in 1931 briefwisselend in in 1935 werkend lid was geworden. In 1940 werd hem de vijfjaarlijkse Prijs voor Vlaamse Letterkunde, periode 1935-'39, toegekend.

Opgegroeid in een rasecht sinjorengesin en in de geest van de Vlaamse romantiek, voelde hij al vroeg liefde voor het artistieke en culturele leven van Vlaanderen. Als kwetsbaar gemoedsmens zou hij nochtans geen vurig strijder worden, doch wel een halve eeuw lang zijn pen in dienst van een nieuw en levend Vlaanderen stellen.

Reeds in 1888 is hij medewerker aan het Antwerpse dagblad *De Koophandel*, waar hij wordt opgemerkt door Pol de Mont, Jan van Rijswijk en Max Rooses, die de veelbelovende debutant steunen en inschakelen in hun Vlaamse ontvoogdingsstrijd. Hij wordt het jongste lid en secretaris van de Antwerpse afdeling van Het Taalverbond o.l.v. Rooses en neemt ook het secretariaat op zich van de afdeling voor folklore o.l.v. P. de Mont, die hij een tijdlang helpt bij het „zanten”. De ontmoeting met August Vermeylen (1890) doet hem echter spoedig nieuwe wegen inslaan. Hij levert bijdragen voor het tijdschrift *Jong Vlaanderen* (1890) en sticht na het verdwijnen ervan een nieuw tijdschrift met Aug. Vermeylen en Lode Krinkels: *Ons Tooneel* (september 1890 - januari 1891). Zijn verlangen om het Vlaamse toneelleven omhoog te stuwen doet hem zelf een toneelstuk schrijven: *De pessimist* (1891), dat sterk geïnspireerd blijkt te zijn door Ibsen, die hij met zijn essay *Hendrik Ibsen en zijn Werk* (1893) in Vlaanderen introduceert en waarvan hij ook een stuk vertaalt: *Een vijand des volks*, dat hij te Antwerpen poogt te doen opvoeren. Het is een van de eerste daden om de ramen van Vlaanderen wijd open te gooien om de vernieuwende stromingen in het Europese geestesleven te kunnen opvangen. Samen met Vermeylen ervaart hij, na zich een paar jaren te hebben ondergedompeld in de wereldliteratuur en

in de geschriften van de idealistische anarchisten, de Vlaamse cultuurwereld als eng en kleinburgerlijk. De medewerking aan tijdschriften als *De Vlaamsche School* en *Nederlandsche Dicht- en Kunsthalle* voldoet hen weldra niet meer en samen met C. Buysse en P. van Langendonck sticht hij *Van Nu en Straks* „om Vlaanderen mee te sleuren in de vaart der volkeren”. Van dit avant-gardetijdschrift is *De Bom* de gezant te Antwerpen en met bijdragen als *De Barbaren* (1893), *De Beeldhouwer* (1896), *De Daad* (1896) en vooral met zijn korte roman *Wrakken* (1897), de eerste psychologische stadsroman in de Vlaamse literatuur, helpt hij mee het nieuwe geestelijke klimaat scheppen. Hij is tevens medewerker aan *Ontwaking* (1896) en in 1903 behoort hij tot de stichters van het tijdschrift *Vlaanderen*. Na dit merkwaardige debuut vermindert echter geleidelijk zijn scheppende arbeid. Meer en meer wordt hij opgeslorpt door zijn taak in de stadsbibliotheek en door zijn journalistieke arbeid. In 1902 sticht hij met Victor dela Montagne het *Tijdschrift voor Boek- en Bibliotheekwezen*, dat baanbrekend is geweest voor de bibliotheekwetenschap in Vlaanderen en Nederland. Als bibliothecaris reorganiseert hij de bibliotheek en voert hij een dynamisch beleid. Zijn sociale visie als bibliothecaris vinden we weerspiegeld in zijn studie over William Morris en het *Boek* (1905). Hij organiseert belangrijke tentoonstellingen, zoals in 1904 de tentoonstelling van het moderne boek in het museum Plantin-Moretus en in 1912 de *Conscience*-tentoonstelling, waarbij hij in de catalogus het denkbeeld oppert tot oprichting van een museum, gewijd aan de Vlaamse letterkunde, waardoor hij de geestelijke grondlegger is van het huidige Archief en Museum voor het Vlaamse Cultuurleven. In 1928 neemt hij het initiatief tot het uitgeven van de *Mededeling* van de Stedelijke Hoofdbibliotheek. Doch vooral als kroniekschrijver, als de geestdriftige getuige van wat er aan het worden en groeien is in Vlaanderen tussen 1900 en de Tweede Wereldoorlog, heeft hij het Vlaamse cultuurleven gediend. Hij

heeft bij voorkeur geschreven over kunstenaars, schrijvers, geleerden en Vlaamse leiders, die zijn vrienden waren of die hij bewonderde. Het zijn geen objectieve, analytische kritieken, doch subjectieve getuigenissen waaruit een tedere liefde spreekt voor allen die Vlaanderen groot wilden maken. Vooral zijn kronieken in de Nieuwe Rotterdamsche Courant, waarvan hij reeds in 1904 Antwerps correspondent was als opvolger van Max Rooses en waar hij Karel van de Woestijne als Brussels correspondent introduceerde, en zijn kronieken in Volksgazet, waar hij van 1920 tot '26 redacteur was, werden gebundeld in Het Levende Vlaanderen (1917), Nieuw Vlaanderen (1925) en Dagwerk voor Vlaanderen. Ontmoetingen en portretten (1928).

Steeds heeft De Bom onomwonden zijn Vlaamse overtuiging uitgesproken, wat hem een paar maal in moeilijkheden heeft gebracht. Zo diende hij op 8 juni 1895 voor de tuchtraad van de Burgerwacht te Antwerpen te verschijnen en werd hij tot een boete veroordeeld, omdat hij het gewaagd had bij het afroepen van de volgnummers tijdens een van de zondagsoefeningen zijn moedertaal te gebruiken. Dat incident en het ophefmakende pleidooi van De Boms verdediger, Louis Franck, leidden tot de vernederlandsing van de burgerwacht. De Eerste Wereldoorlog en de na-oorlogse tijd bezorgden hem echter bittere ervaringen. In 1918 werd ook hij het slachtoffer van de hetze tegen de flaminganten en werd hij beschuldigd van „wangedrag tijdens de Duitse bezetting”, hoofdzakelijk omdat hij het manifest tot vernederlandsing van de Gentse universiteit had ondertekend en in een van zijn kronieken verslag had gedaan van de rede tot zelfverdediging, door de dichter René de Clercq te Antwerpen gehouden op 11 juli 1917, waarin De Bom nochtans getuigde dat de Vlamingen wilden blijven: „geen Duitschers, geen Franschen, maar oprechte, rechtzinnige Vlamingen in een vrij, onafhankelijk België.” Ondanks het uitvoerig gedocumenteerde beroep dat hij tegen deze beschuldiging aantekende, werd hij op 16 december 1918, samen met Hubert Melis, stadssecretaris, Dr. Jan Denucé, stadsarchivaris, en Maarten Rudelsheim, onderbibliothecaris, uit zijn ambt ontslagen. Na zijn ontslag werkte hij enige tijd bij de Standaard-boekhandel te Brussel, terwijl zijn vriend Leo Simons, directeur van de Wereldbibliotheek te Amsterdam, hem ook een reddende hand toestak door hem de leiding te geven over de Vlaamsche Bibliotheek, een reeks werken van Vlaamse schrijvers die door deze Noordnederlandse uitgeverij werden uitgegeven. Door bemiddeling van zijn vriend Stijn Streuvels bij Camille Huysmans werd De Bom in 1920 journalist bij Volksgazet, waar W. Eekelers hem de vrije hand liet in het schrijven van zijn kronieken. Na het overlijden van L. Jacobs, die De Boms plaats op de Stadsbibliotheek had ingenomen, werd hij in 1926 met de steun van Eekelers en Frans van Cauwelaert opnieuw tot stadsbibliothecaris benoemd.

Tot het eind van zijn leven blijft De Bom schrijven, niet meer als de innerlijk gekwelde en sociaal opstandige, doch meer en meer als een rustige „laudator temporis acti”. Behalve dat hij enkele novellenbundels schrijft, een aantal monografieën over geliefde schilders, een toneelbewerking van

een verhaal van Streuvels (Swane, 1928, op muziek gezet door Maurits Schoemaker, opgevoerd in de Koninklijke Vlaamse Opera te Antwerpen op 19 februari 1933) en een hymne aan zijn geboortestad in *De Psychologie van de Antwerpenaar* (1929), getuigt hij nogmaals van zijn liefde voor het Vlaamse land met de door hem geleide uitgave *Vlaanderen, o welig huis*. Zoals *Vlaamsche schrijvers hun land zien* (1939) en met *Op reis door het Vlaamsche Land* (1941). In *Het Land van Hambeloke* (1946), zijn „magnum opus”, waarvan hij jaren droomde en dat uiteindelijk bij de publikatie toch beneden de verwachtingen bleef wegens de langdradigheid en de vaak holle retoriek, geeft hij ons het beeld van het leven in een groot gezin te Antwerpen in de tweede helft van de negentiende eeuw. Niet alleen als autobiografische familiechroniek, doch ook als schets van de V.B. te Antwerpen biedt het werk ons nog heel wat kostbaar anekdotisch materiaal.

Als Van-Nu-en-Strakser heeft De Bom het Vlaamse cultuurleven helpen verruimen en verdiepen. Zijn hele werk als letterkundige, journalist en bibliothecaris stond in dienst van de culturele ontvoogding van Vlaanderen. Vooral was hij een sterke schakel tussen Noord- en Zuid-Nederland: door zijn talrijke vriendschapsbanden, door zijn kronieken in de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* en door het redigeren van de *Vlaamsche Bibliotheek* binnen de *Wereldbibliotheek* wist hij in Noord-Nederland belangstelling te wekken voor het Vlaamse cultuurleven, terwijl hij in Vlaanderen ijverde voor verspreiding en waardering van de moderne Noordnederlandse literatuur.

LITERATUUR: J. Kuypers, *Op ruime banen. De opbloei van onze nieuwere letteren en het Vlaamse tijdschrift „Van Nu en Straks” 1893-1901* (1921); - A. Vermeylen, *Van Gezelle tot Timmermans* (1923, p. 73); - J. Eeckhout, *Litteraire Profielen*, III (1929, p. 141-156); - M. Gilliams, *Inleiding tot de uitgave van Wrakken* (1938, p. 9-20); - J.A. Goris, *De literatuur in Zuid-Nederland na 1830*, in *Dichterschap en Werkelijkheid* (1938, p. 305-306); - P. Minderaa, *Emmanuel de Bom, een zeventigjarige*, in *Opwaartsche Wegen* (1938, p. 512-523); - L. Sourie, *Inleiding tot de geschiedenis van „Van Nu en Straks”* (1942); - P. van Tichelen, *Bibliografie van en over Emmanuel de Bom* (1944; 1947, tweede uitgave); - L. Sourie, *Van Nu en Straks. Historiek en betekenis* (1953); - M. Gilliams, *Emmanuel de Bom* (1958); - P. Govaerts, *Emmanuel de Bom*, in *Toortsen 3* (z.j.); - R.F. Lissens, *De Vlaamse Letterkunde van 1780 tot heden* (1967, vierde uitgave).

RAYMOND VERVLIET